

ЯРОСЛАВ ХАШЕК

ОБРАЗОВАТЕЛЕН БУКВАР

Превод от чешки: Таня Капинчева, 2016

chitanka.info

ПРЕДГОВОР

Винаги е много тъжно и неприятно, когато някой, който се занимава с изучаването на човешките характери за по-дълго време, стигне до извода, че най-умните и най-разумни люде често постъпват така, че трябва с неодобрение да поклатим глава над тяхното поведение.

Това дало повод през 1787 година на господин Адолф своб. Книгге^[1], събирайки този тъжен опит в общуването с хората, с които се е срещал, да издаде през 1788 година в Хановер много симпатичната книга „За общуването с хората“, в която посочва правила за щастлив, доволен и пълноценен живот.

Книгата на Книгге ми достави голямо удоволствие по време на ранната ми младост. Това беше моят наръчник не само във външните прояви на учтивостта, но и десетте благородни заповеди как да се държим със своите ближни, за да спечелим тяхната наклонност. Когато по-късно в практическия живот исках да постъпя според тези правила на общуване с хората, се сблъсках с толкова препятствия и разочарования, че не ми остана нищо друго, освен да приспособя науката за общуването на условията на по-новото време или по-ясно казано да напиша своеобразна „Образователна читанка“, в която се говори за задълженията, които поставя пред нас положението ни в гражданския живот, понеже именно в общественния живот човек твърде често се оказва в пространни, заплетени ситуации.

Книгата е подготвена за печат и ми остава само да допълня общия преглед на плана и подредбата на материята, както и да съставя азбучен указател.

Засега предлагам няколко откъса от своята „Образователна читанка“.

НЯКОЛКО ОТКЪСА:

Анекдоти: Всеки анекдот, който разказваш публично, трябва да има определена база от сферата на обществото, в което се движиш и в което ги разказваш. Най-добри са анекдотите, които хвърлят лоша светлина върху някой от компанията и разпространяват тайни семейни разговори и събития. Ако не ти се струват достатъчно скандални, можеш според твоето желание да ги изопачиш. Ако се стигне до неприятност, можеш да се лекуваш вкъщи.

Отоците се лекуват чрез налагане с коларска вода, която ще купиш във всяка аптека. Откъснато месо и наранявания лекуваш със смес от камфоров спирт, чисто терпентиново масло и амоняк. В полеките случаи са достатъчни хрянови лапи. Някои при разказването на пикантни анекдоти с лека или груба вулгарна окраска допускат неуважение, споделяйки ги на висок глас, без да ги е грижа от присъствието на млади дами. Такива анекдоти се казват винаги тихо и на четири очи. Гледай да измъкнеш младата дама настрани. Ако възникне неприятност, което, разбира се, се случва много рядко, използваш по време на домашното лечение лекарства и мазане като при първия случай.

И още нещо: Много пикантни вицове, които вече си позволяваме да кажем в дамска компания, предизвикват в мъжете твърде лесно възмущение и почервеняване. Но общо взето помни, че няма нищо по-скучно от така наречените прилични анекдоти. Възпитаният човек така или иначе няма да ги хареса, защото ще обидиш неговата чувствителност, а ще събудиш само недоволство, понеже всеки очаква от теб нещо възбуждащо пикантно, докато ти им разказваш някаква прилична глупост. Прилични вицове си разказват един на друг само членовете на Армията на спасението, преди да се напият.

Учтивост: Книгге е казал още, че ако искаш да бъдеш учтив, не трябва да си тръгваш от никого и не трябва да пускаш никого от себе си, преди да си му разказал нещо поучително и забавно. От това

произтича, че никой, с когото се срещнеш, не трябва да счита времето, прекарано в твоята компания, за загубено. Да забавляваш трябва на всяка цена. Ако говориш с някоя госпожица, която виждаш за първи път, кажи ѝ например че си чешки поет, че пишеш под името Г. Р. Опоченски^[2] и че си написал стихотворението „Когато луната светеше чаровно, княз Бржетислав стана“, иначе летиш с аероплан, а чернокожият Джемс ти е счупил носния хрущял, когато бил инкогнито в Прага. Ако разговаряш с господин, който има брадавица на носа, гледай да му обърнеш внимание, че в Англия има 252 048 души, които също имат брадавици на носа и на брадата.

Когато става въпрос за нещо поучително, преди да отидеш в компания, погледни в някой от томовете на научния речник и после разправай например, че кълките са горната част на крака между тазобедрената става и коляното, а пилешките кълки са храна. Също така неизчерпаем източник на забавление е да цитираш посвещението на София Подлипска^[3] от книгата ѝ „Мравуняк“^[4]: „Посветено на спомена на моя дядо и баба от майчина страна, в спомен на стогодишнината от раждането на баба. Приемете вие, драги души, зад гроба тази скромна китка...“. Вече всеки добре ме разбира. Да си учтив, означава да си общителен. Да не се оставяш така леко да бъдеш отхвърлен и, както казва Книгге, да не се изпуска никой, без да му кажеш нещо поучително и забавно, а аз ще допълня: „Също нещо приятно“, което, разбира се, зависи от индивидуалността на отделния човек. Според моето мнение, всеки с удоволствие слуша, когато му кажем, че ако се фотографира, на портрета би изглеждал малко стар.

За негодниците: В кръговрата на живота много пъти човек, под влияние на киното, става негодник против собствената си воля и с някаква постъпка, за която четем в рубриката „От съдебната зала“, си отрязва връщането обратно в обществото. Ако човек веднъж вече се окаже мръсник, трябва да се мъчи да се задържи на този път, за да не става за посмешище на всички хора. Той трябва да бъде между равните на себе си негодници консеквентен, особено ако става въпрос за разделяне на откраднатото. Трябва да интригантства толкова дълго между тях, докато се сбият, а той може да вземе смело цялата плячка и да изчезне. Млади приятелю на подлеците! Върви според възможностите си по прекия път, но не избягвай и кривия! Ако искаш да станеш съвършен мръсник и негодяй, не спирай по средата на пътя

към мошеничеството, тогава, млади момко, не би стигнал и пред комисия от съдебни заседатели. Не се оставяй пред съда да бъдеш разколебан, ако съдията вярва, че можеш да станеш по-добър. Подай доказателство за душевно присъствие на духа, че твоето съзнание не може да бъде разклатено. Ставането по-добър е излишно великодушие, което проявяваш към съдията. Ако съдът те призове към подобряване, не става въпрос за чисто благоразположение към теб. Ти просто си предизвикал страх, че отново ще се появиш пред него и ще му отвориш нова работа, евентуално ново наказание в канцеларията при днешния респектирац размах на престъпността. Не трябва да те обърква и условността на наказанието при първото осъждане. Това е само обществена слабост. Ако си негодник и мръсник, дръж своята линия и не се оставяй да бъдеш разколебан в своята подлост от благотворителността на закона. А ако стигнеш преди премахването на смъртното наказание до бесилото, така или иначе ще изплезииш език на всичко. Какъвто и да си, бъди винаги целият ти!

Съотношение на длъжник спрямо кредитор: Винаги считаме сумата, която вземем назаем, за незначителна услуга, която можем без свян да приемем от своя ближен и не би била постъпка достойна за благодарност, ако поискаме да върнем на своя кредитор дължимата сума, като по този начин кърваво обидим своя благодетел, припомняйки му, че веднъж е проявил към нас добро. Невръщането на заетите пари има много по-голяма стойност, отколкото цялата услужена сума. Невръщането има морална цена, тъй като добре възпитаният ближен никога не трябва да мисли за това дали някога ще види сумата, която ти е дал на заем. Всеки човек, който стане твой кредитор, всъщност проявява към теб признание, че ти никога няма да споменеш за това как ти е показал някога си някакво благодение. Благородните и чувствителни хора предпочитат да избягват своите кредитори, да не изпуснат намек за своя дълг и да не вгорчат на кредитора срещата със стария приятел, като нещадящо унищожат така впечатлението за неговата бивша заслуга към вашата особа. Особено да се връща сума, взета на заем за ниска валута, със същата сума от същата валута на висок курс би изглеждало, все едно би искал да натикаш на кредитора си възнаграждение за направената благотворителност и така да го обидиш. Ако си толкова безочлив, че връщаш пари, сметни ги поне на минал курс. Разбира се нещо друго е,

ако твоят кредитор е човек, който е загубил всички морални принципи и последните остатъци от срамежливо неудобство, и започне да ти припомня. Ти изслушай неговите думи съчувствено, приветливо и внимателно! Не го прекъсвай! За такъв нещастник сигурно е утеха, когато може да приказва и да се облекчи. Помисли си колко тежка сигурно е била неговата първа крачка към просията! Гледай веднага, когато се наприказва и освободи себе си, деликатно да прехвърлиш разговора върху съвсем друг обект, например че през 1860 година на далматинския остров Хвар господин Иван Маркати намерил и отворил нов прекрасен лом за мрамор, а когато и това не помогне, извикай в ухото му: „В Ракомаз, в Унгария, един мелничар направил на жупана^[5] унгарски долни гащета и получил за това като възнаграждение чувал с картофи и литър вино. Жупанът бил много доволен, както с кройката, така и с шева, а това, което е най-странно, че този мелничар дори нямало нужда да взема мерки, понеже кроил и шил всичко по памет, както видял управителят веднъж на една фотография“. Обикновено след тези думи ще останеш в стаята сам. А ако и това не подейства, ще започнеш да казваш на кредитора си Хедвичка^[6], ще го прегърнеш през кръста, ще започнеш да го милваш по косата и да го целуваш по челото, при което ще му шепнеш на ухото: „Аз знам, че съм млад, мила моя Хедвичко, и че още съм никой, че не мога да се женя. Но моята златна Хедвичка ще ме изчака! Виждаш ли, Хедвичко, споделих ти и ми е по-леко. Сега ще мога в най-скоро време да поговоря с баща ти“. Убеден съм, че този мъж със сигурност веднага ще изчезне, заеквайки с ужасен поглед: „Сам-сам-са-мо-се-се-ус-ус-ус-покой, Ка-ка-карле, аз-аз оти-вам да подго-подгот-вя та-та-татко“.

Също така трябва да припомня, че длъжникът не може да забравя закона за човечността спрямо кредитора си. Никога не считай, че трябва да разсечеш своя кредитор или да го пребиеш с това, което ти попадне под ръка.

Пътуването с железница се състои главно от следните точки:

1. Закупуване на билет.
2. Скандал с пътуващите с теб.

Към последното е необходимо да се прибавят следните правила: Който дойде най-рано в купето, счита себе си за домородец, за своеобразен патриарх над тези, които ще влязат след теб и ще напълнят купето. Но това не означава, че ще седиш нафукано и няма да

говориш въобще с никой. Възпитанието изисква да отговаряш на всеки, разбира се по такъв начин, че съответният да чувства пред теб бащински респект. Ако например те попита: „Свободно ли е тук?“, отговори му съвсем учтиво: „Че не виждате ли?“ или „Да не сте сляп?“, или „Да не сте си забравил очите?“. А ако такъв мъж ти каже след това: „Извинявайте, господине...“, ще му отвърнеш: „Внимавайте да не ви изхвърля оттук, господине...“. Във влака трябва за теб да стане правило да изпитваш към съседа си непреодолимо отвращение, което разбира се да кулминира, когато закъснееш и всички места са заети. Тогава влизаш рязко в купето, оценяваш набързо присъстващите дали би могъл да ги набиеш, ако се стигне до това, а после кимваш на най-слабия, който си маркирал: „Извинете, господине, как ви е името?“. „Господин Звара.“ „Благодаря, господин Звара, веднага познах, че това сте вие. В четвърто купе някаква дама желае да говори с вас.“ После, когато излезе, сядаш удобно на мястото му, и докато той търси мнимата дама, ти съобщаваш спокойно на всички в купето, че това е било само шега, защото си искал да седнеш. Симпатиите са на твоя страна и всички жадуват да видят какво ще прави този господин Звара, когато се върне, после ти говориш с него през целия път, докато той стои пред теб и непрекъснато ти обяснява нещо за простащината, докато не се намеси някой от останалите пътници и не му изкрещи най-после да си затвори плювалника, след като не разбира от майтап. Разбира се теб всички ще те смятат за приятен събеседник. Понякога се случва така, че съдбата те отвежда между необразовани и тогава те съветвам веднага, на най-близката спирка да слезеш. Между пътуващите в железницата се срещат и сурови хора, и тук по правило не ти остава много време за размишления за друг изход от ситуацията. Биеш ли се във вагона с някой, бъди осторожен да не навредиш железопътната държавна хазна и притискай винаги своя противник на тази страна, където няма спирачка за внезапно спиране.

Игра на карти: За да спечелиш състояние чрез игра на карти, трябва да познаваш цяла редица най-разнообразни трикове, наричани общо фалшива игра. Това са определени спекулации и ако умееш добре да правиш магии с картите, не трябва никога да се притесняваш, че би изпаднал в недоимък, нужда и мизерия. Не трябва, обаче, да забравяш всеки ден да упражняваш триковете вкъщи, за да не загубиш форма и да поддържааш пръстите си непрекъснато пъргави и подвижни.

Не се впускай, млади играчо, в занаята, в такива игри, които нямат характер на хазартни и в които се играе само за незначителна парична сума. Това е излишно загубено време. Разумният мъж презира такава игра, която не е нищо друго, освен себеизмама. Играй единствено за големи пари и за обект на плячка си избирай несъмнено само идиоти, които търсят забавление в това да смъкнеш от тях и последния им панталон. Ако по случайност се разбере, че имаш някаква карта в ръкава или под масата, не показвай зъл каприз. Светският тон заповядва да не се забелязват такива дреболии. А докажат ли, че си фалшив играч, върни се вкъщи и пред огледалото си натрий муцуната, че си такъв непохватник. Ако това ти се случи за втори, за трети път, че в теб открият фалшив играч, остави игрите и влез в манастир, некадърнико!

[1] Svobodný pán Adolph Franz Friedrich Ludwig Knigge (1752 — 1796) бил немски просвещенец, познат преди всичко с творбата си *Über den Umgang mit Menschen* (За отношенията с хората или За поведението към хората). — Бел.прев. ↑

[2] Чешки поет, за когото внукът му пише, че обичал леките госпожици и често им помагал, когато са изпадали в беда, като писал хумористични стихове. — Бел.прев. ↑

[3] Чешка писателка и преводачка, живяла 15.05.1833 — 17.12.1897 в Прага, сестра на Каролина Светла. — Бел.прев. ↑

[4] Роман, излязъл през 1896 год. — Бел.прев. ↑

[5] Zupan — 1. Истор. жупан, окръжен управител; 2. Пенъоар в днешния чешки език. — Бел.прев. ↑

[6] Хедвига, умал. Хедвичка — женско име. — Бел.прев. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.